

SUDEGINTA ISTORIJA ATKURTA

Pagalvokime: kas būtų, jei mes užmirštume savo gyvenimo praeitį, jei užmirštume Tėvynės praeitį, jei užmirštume Jėzaus Kristaus istoriją...? Mes taptume mitologiniais zombiais, prisikėlusiais iš numirusių ar mankurtais, praradusiais istorinį ryšį su Tėvyne, su artimaisiais, ir su savimi pačiais. **Žmogus, praradęs savimonę, jau ne žmogus.** Jei kas nors mus moko užmiršti buvusį mylimąjį ar mylimąją, o tokių „mokytojų-psichologų“ yra, - jie užprogramuoja jums amneziją širdyje. Nužmogina. Tai neatleistina.

Mūsų praeitį trynė daug kas: kryžiuočiai, raudonojo teroro samdiniai, ateistai. Jiems talkino menininkai ir net patys dvasininkai, šiaip visokios padugnės. Tokios liūdnos mintys natūraliai kyla studijuojant katarizmo istoriją. O žavi tai, kad pačioje prancūzų tautoje gimė tie, kuriais Prancūzija gali didžiuotis: **Anne Brenon, Jeanas Duvernoy, Annie Cazenave, Ylva Hagmann...**ir kitais, kurie **pašventę savo gyvenimą atkūrė tai, kas buvo sudeginta.** Tai tikras žygdarbis. Mes tokių knygų neturime, niekas jų neverčia į lietuvių kalbą (gaila!). Kas moka prancūzų kalbą, gali pasiskaityti. Nuorodas įkėliau po tekstu.

Kai studijavau Gerųjų žmonių (katarų) istoriją, mačiau, kaip žiauriai ji buvo deginama ir net su įkvėpimu. „Vardan dievo“ buvo likviduojami ir Romos bažnyčios juodieji darbai. Tačiau ne visi archyvai sudegė...**1000 metų daug kas galvojo, kad nieko nebuvo, eretikai buvo neverti dėmesio. Toks požiūris į tarnystę Dievui yra pats baisiausias.**

Baigiu pasakojimą apie Prancūzijos katarus. Komentuoti nėra ką: jūs patys darykite išvadas SAU. Plačias, galias išvadas. Būtų gerai, kad kas nors tęstų darbą apie tai, **kas buvo krikščionybės pradžioje**, kai Jėzaus Kristaus Žodis ėmė skliti į visas keturias pasaulio puses. Parašiau apie gnostikus, dabar katarus...Jie visi buvo tikrieji Kristaus apaštalai. Tokia buvo ir jų Bažnyčia. Jie – ne eretikai. Ne!!!

.....

KATARIZMO ISTORIJA

Kilmė ir ištakos

Katarizmas nebuvo iš esmės nauja pasaulėžiūra, atsiradusi Viduramžiais. Teologinius požiūrius, kurie vėliau tapo būdingi katarizmui, galima rasti pas ankstyvuosius krikščionybės mokytojus, kuriems ištakos turėjo gnosticizmas ir neoplatonizmas (Origenas Aleksandrietis). Dauguma tyrinėtojų (Jean Duvernoy, Anne Brenon****, Annie Cazenave, Ylva Hagmann ir kt.) katarizmą laiko vienu iš daugelio, bet unikaliu krikščionišku judėjimu, vienu metu atsiradusiu Vakarų ir Rytų Europoje Tūkstantmečio epochos pradžioje. Šiam judėjimui atstovavo įvairios bendruomenės, nebūtinai susijusios viena su kita, o kartais besiskiriančios doktrina ir gyvenimo būdu, tačiau vis dėlto atstovaujančios tam tikrai vieningai sričiai savo struktūra ir ritualais laikotarpyje – tarp X ir XV amžių, tiek geografiniu požiūriu – tarp Mažosios Azijos ir

Vakarų Europos. Rytų Europoje ir Mažonoje Azijoje tokomis bendruomenėmis laikomi bogomilai*. Bizantijos ir Balkanų bogomilai, taip pat Italijos, Prancūzijos ir Langedoko katarai buvo viena ir ta pati Bažnyčia. Katarų tekstams būdinga tai, kad juose nebuvo jokių nuorodų į nekrikščioniškų religijų tekstus. Net ir radikaliausiose savo pozicijose (pavyzdžiui, į dualizmą ar reinkarnaciją) jie remiasi tik krikščioniškais pirminiais šaltiniais ir apokrifais. Katarų teologija operuoja tomis pačiomis koncepcijomis kaip ir katalikų teologija, „kartais artėdama, kartais nutoldama nuo bendros krikščionybės linijos savo interpretacijoje“.

Ilgą laiką pagrindinis šaltinis, kuriuo rėmėsi tyrėjai, buvo traktatai, neigiantys šią viduramžių ereziją – XIII amžiaus teologų sudarytos antieretiškos „Summae“ (Sumos). Todėl pirmieji tyrėjai pirmenybę teikė katarų dualizmo šaknų paieškai Rytų įtakoje, ypač zoroastrizme ir manicheizme, brėždami tiesioginę katarų kilmės liniją iš Mani per paulikonus ir bogomilus. Iki 1950 m. šio klausimo tyrimams įtakos turėjo *tik teologai*. Ši aplinkybė lėmė nesutarimus vertinant katarų kilmę. Kai kurie tyrėjai (įskaitant L. P. Karsaviną ir Henry Lee, kuris buvo vienos pirmųjų reikšmingų monografijų apie inkvizicijos istoriją autorius) katarizmą laiko „neomanicheizmu“, atėjusiu iš Vakarų iš nekrikščioniškų Rytų: „Katarų dogmos esmė yra visiškai svetima krikščionybei“. Šią poziciją palaiko ir kai kurie šiuolaikiniai tyrėjai. Tačiau inkvizicijos archyvų tyrimų plėtra lėmė vyraujančios nuomonės tarp istorikų pasikeitimą. Nuo šeštojo dešimtmečio medievistai vis dažniau kėlė katarų erezijos klausimą, vartodami socialinių, o ne religinių klausimų terminologiją. Be to, nuo 1939 m. daugelio Europos bibliotekų archyvuose buvo rasta daugybė autentiškų katarų kilmės rankraščių fragmentų, daugiausia dominikono kun. Antoine'o Dondeino tyrimų dėka. Remdamiesi šių šaltinių analize, dauguma mokslininkų pradėjo galvoti, kad katarizmas yra netradicinė krikščioniška pasaulėžiūra, galbūt paveikta Rytų idėjų, bet apskritai organiškai Vakarų dvasinės kultūros dalis. Šie tyrėjai pabrėžia daugybę bendrų bruožų, būdingų tiek katarizmui, tiek apskritai Europos kultūrai XI–XII amžiuje. Rimčiausią indėlį paneigiant „tradicinę“ šios erezijos, kaip Rytų manicheizmo šakos, viziją, įnešė **Jeanas Duvernoy**. Savo knygoje „**Katarų religija**“ pirmą kartą, išstudijavęs visą įvairių tipų dokumentų rinkinį, atliko išsamią viduramžių religinio reiškinių, vadinamo katarizmu, istorinių duomenų analizę. Autorius priėjo išvados apie **išskirtinai krikščionišką katarizmo kontekstą**, ir nuo tada ši išvada dominuoja tarp šiuolaikinių istorikų. Dešimtajame dešimtmetyje keli istorikai, ypač Monique Zernier, iškėlė hipotezę, kad katarai iš viso neegzistavo, o katarizmas buvo „inkvizicijos išradimas“, tačiau ji nerado pakankamo palaikymo.

Pirmieji paminėjimai

X šimtmečio pabaigoje, pirmosiose Tūkstantmečio vienuolynų kronikose, kartu su įvairių nelaimių aprašymais, pasirodė pranešimai apie „eretikus, burtininkus ir manichėjus“. Apokalipsės, pasaulio pabaigos, kuri pirmą kartą buvo išpranašauta 1000 m., o vėliau 1033 m., jos laukimas įžiebė žmonėms viltį apie evangeliškos Gerosios Naujienos atnaujinimą. Šis laikotarpis apima tiek oficialius (popiežiaus inicijuotas reformas), tiek neoficialius (eretinius judėjimus) bandymus įgyvendinti apaštališkojo gyvenimo idealus (skurdą, skaistybę ir kt.).

Istorikai pamatė, kad kai kurie iš šių reformatorių yra tie patys eretikai, minimi tekstuose. 1022 m. (kitų šaltinių duomenimis, 1017 m.) karaliaus Roberto Pamaldžiojo kapitono įsakymu dvylika Orleano katedros kanauninkų buvo nuteisti už ereziją ir sudeginti. Tai buvo pirmasis viduramžių krikščionybės gaisras. Kitos egzekucijos buvo įvykdytos Tulūzoje, Akvitanijoje ir Pjemonte. 1025 m. Flandrijoje buvo aptiktas katarų mokytojas Gundulfas su keliais mokiniiais, kuris buvo, neva, italų kilmės. XI amžiaus eretikai turėjo daug bendro: jie atsisakė krikštyti mažus vaikus, neigė išpažinties sakramentą (įvestą karolingų laikais) ir santuokos sakramentą, kurį tuo metu kaip tik įvedė popiežius. Jie taip pat atmetė kunigų, buvusių nuodėmėje, teikiamų sakramentų veiksmingumą, Romos bažnyčios hierarchijos teisėtumą ir atmetė Nukryžiovimo kultą kaip egzekucijos instrumentą. Šis mokymas buvo populiarus ne tik tarp paprastų žmonių, bet ir tarp didikų. Taigi istoriniai dokumentai rodo, kad pačiame dvasinės reformos judėjimo įkarštyje XI amžiuje vienu metu atsirado „eretikai“ daugelyje Vakarų Europos regionų, susibūrė į vienuoliškas bendruomenes, pasikliaunančias Evangelija, neigiančias Eucharistiją ir žmogiškąją Kristaus prigimtį. Kadangi jie taip pat praktikavo krikštą rankų uždėjimu, būdingą katarams, istorikai juos laiko protokatarais. Apie bogomilų atsiradimą Bizantijos imperijoje įrodymų randama nuo X iki XI amžiaus, ir ten jie pasirodė kaip Vakarų eretikų broliai, kurie nuo XII amžiaus pradėti vadinti katarais. XII amžiuje erezijos židiniai jau buvo išplitę po visą Europą: dokumentiniai įrodymai apie represijas prieš ereziją, ypač Reino krašte, suteikia mums informacijos apie šių pagrindinių bendruomenių organizaciją ir religinius pamatus. 1143 m. Reino vienuolis Everwinas de Steinfeldas išsiuntė tikrą pagalbos prašymą labai gerbiamam cistercų abatui Bernardui iš Klervo – būsimajam šventajam Bernardui. Jis rašo, kad Kelne sugauti ir nuteisti eretikai ištvėrė ugnies kančias su pirmųjų krikščionių kankinių tvirtumu, ir tai sukėlė didelį nerimą ir murmėjimą tarp žmonių ir dvasininkų, dalyvavusių egzekucijoje. Jie taip pat siekė, kad jų tradicija nuo senų laikų būtų saugota jų brolių Graikijoje ir kad ji buvo ir tebėra perduodama iki šių dienų. Tekstuose kalbama apie „pubininkų“ susideginimą Šampanėje ir Burgundijoje, „fiflų“ Flandrijoje, „patarenų“ Italijoje ir kalbama apie „siaubingai pasibjaurėtiną audėjų arba arijonų sektą“ Prancūzijos pietuose, kurios taip pat dažnai buvo vadinamos „albigiečiais“. Yra įrodymų, kad visi šie pavadinimai reiškia tą patį erezijos tipą. **Patys eretikai save vadino „apaštalais“ arba „krikščionimis“.**

Europos katarų bažnyčios

XII amžiaus antroje pusėje Europos eretikų bendruomenės buvo pertvarkytos į struktūrizuotas bažnytines institucijas, vadovaujamas vyskupų. Yra įrodymų, kad apie 1170 m. Nikitas (Nikitas arba Nikinta), bogomilų vyskupas iš Konstantinopolio, keliavo į Vakarų Europą, kad padėtų katarų bendruomenėms ir pasidalytų Bizantijos imperijoje išsisknijusių Rytų bažnyčių patirtimi. Pirmiausia jis aplankė Lombardiją, o vėliau, Tulūzos katarų bažnyčios kvietimu, nuvyko į Langedoką, kur vedė visuotinį Vakarų Europos eretikų bažnyčių susirinkimą Sen Felikse Loragaise. XII amžiaus dokumentai rodo, kad tuo metu katarai jau turėjo vyskopus Vakarų Europoje (Lježe, Prancūzijoje, Reino krašte). Taigi, Sen Felikse yra Prancūzijos vyskupas, vardu Robertas d'Eperonas. Jis atstovavo Šampanės,

Burgundijos ir Flandrijos bendruomenėms, kurių persekiojimai minimi XII amžiaus dokumentuose, būtent Reimsui, Vezelay, Charité-sur-Loire, Liliui ir Neverui. San Felice susirinkimo aktuose taip pat minimas Markas, Lombardijos katarų vyskupas, kurio centras buvo Milanai. Ši vieninga Italijos bažnyčia XII amžiaus pabaigoje buvo padalinta į penkis atskiras bažnyčias, kiekviena turėjo savo vyskupą ir savo hierarchiją. Dominikonų šaltiniai teigia, kad jos kartais konkuruodavo tarpusavyje dėl nuomonių skirtumų. Didžiausi prieštaravimai buvo tarp Konkoreco bažnyčios (su centru Milane) ir Dečencano (netoli Gardos ežero). Tačiau aktyviausi katarizmo centrai buvo Florencija, Spoleto ir Mantuva, kur taip pat buvo bažnyčių su savo vyskupais. Istorikams prieinami dokumentiniai įrodymai apie Italijos katarų aplinką atskleidžia keturis būdingus jų bruožus: katarų bendruomenės yra itin aktyvios; tarp jų yra doktrininių skirtumų; nepaisant šių skirtumų, jos iš esmės yra viena visuma; jie dalyvauja bendroje Europos visuomenės scholastinėje kultūroje. XII amžiaus antroje pusėje Langedoke buvo keturios katarų bažnyčios: Albižėua, Aženua, Tulūza ir Karkasonas. Tulūzos ir Karkasono bendruomenių iniciatyva jos surengė bendrą susirinkimą Šv. Felizės bažnyčioje. Ten jos išsirinko sau vyskopus, kuriuos pašventino Nikitas. Matyt, Albižėua bažnyčia, senesnė už kitas, jau turėjo pašventintą vyskupą Sikardą Celerjė. Būtent jis prieš kelerius metus, 1165 m., Lombarde, netoli Albi, ginčijosi su katalikų vyskupais ir popiežiaus legatu vikonto Trenkavelo akivaizdoje.

Katarizmo iškilimas

Jau 1145 m., per savo misiją Viduržemio jūroje, garsus cistercų pamokslininkas Bernardas Klervietis apgailestavo dėl „siaubingų įžaidimų“, kuriuos oksitanų burgadų aristokratija padarė popiežiaus pasiuntiniams. Pasak jo, bažnyčios buvo tuščios, o Verfeuil (pilyje Albižėua) net neatsirado norinčių klausyti jo pamokslo. Minėtas susitikimas Sen Felikse, įvykęs 1167 m. gegužę Tulūzos grafystės ir Trenkavelio (Albi) vikonystės pasienyje, įvyko atvirai ir be jokių pasaulietinės valdžios kliūčių. Amžiaus pabaiga gali būti laikoma „katarų taikos“ Oksitanijoje laikais. XII amžiaus katarų vyskupijos iškilo dviejų didelių teritorinių darinių žemėse: Tulūzos grafo, Prancūzijos karaliaus vasalo, ir Trenkavelių šeimos sujungtos vikontų sąjungos – Karkasono, Bezjė, Albi ir Limu – esančios tarp Barselonos ir Tulūzos. Grafas ir vikontai nerodė ypatingo uolumo persekiodami ereziją. 1177 m. Tulūzos grafas Raimundas V, nuoširdžiai priešiška nusiteikęs eretikams, rašė Sito kapitulai, kad negali kovoti su erezija, nes ją remia visi jo vasalai. Jo sūnus Raimundas VI (1198–1221) buvo draugiškas eretikams. Trenkavelių dinastija ilgą laiką dar labiau rėmė ereziją. Galiausiai Fua grafai žengė dar toliau, tiesiogiai įsitraukdami į Katarų bažnyčios veiklą: XII ir XIII amžių sandūroje Fua šeimos grafienės ir dukros pačios tapo Gerosiomis Moterimis. Kelias kartas oksitanų viešpatystėse vyravo katarų bažnyčių palankumas, ir tai užkirto kelią bet kokiam persekiojimui. Prieš kryžiaus žygį prieš albigiečius katarai vakaruose apėmė teritorijas nuo Kversi iki Gurdono ir Aženo (Aženo bažnyčia); centre – Tulūzos, Lorage ir Fua grafystės (Tulūzos bažnyčia) teritorijas, šiaurėje – Albižėua (Albi bažnyčia), rytuose – Kabardą, Minervua ir Karkasą (Karkasono bažnyčia), besitęsiančią net iki Korbjero ir jūros. 1226 m. buvo įkurta penktoji vyskupystė Razoje (Limu regione), kuri anksčiau buvo Karkasono

bažnyčios dalis. Kaip ir Romos bažnyčia, Katarų bažnyčia buvo padalinta į dvasininkus ir pasauliečius. Pasauliečiai, arba tikintieji, neprivalėjo atsisakyti savo ankstesnių katalikiškų įpročių ar prisirišimų, tačiau jie pripažino Gerųjų krikščionių, arba Gerųjų vyrų ir Gerųjų moterų, dvasinę valdžią. Katarų dvasininkai derino kunigų ir vienuolių funkcijas, juos sudarė vyrai ir moterys. Kaip ir katalikų kunigai, krikščionys pamokslavo, teikė sielų išganymo ritualus ir teikė nuodėmių išrišimą. Kaip ir vienuoliai, jie gyveno bendruomenėse, laikėsi pasninko ir susilaikymo, taip pat ritualinių maldos valandų. Remiantis inkvizicijos teismų metu surinktais liudijimais, XIII amžiaus pradžioje Langedoke buvo 40 000 tikinčiųjų ir daugiau nei 1000 gerųjų krikščionių. Istorikai daro išvadą, kad dauguma Langedoko gyventojų bent jau simpatizavo katarams. Daugybė šaltinių, tiek literatūrinių, tiek vėlesnių teisinių, liudija, kad „apaštališkojo gyvenimo pavyzdys“ daugelį tikinčiųjų traukė prie gerųjų žmonių. Taigi, nors katarai buvo persekiojami Šampanėje, Flandrijoje, Reino krašte ir Burgundijoje, pasaulietinė valdžia Langedoke ir Italijos gibelinų miestuose buvo tolerantiška šiam tikėjimui ir netgi gynė disidentus nuo bažnytinės valdžios. 1178 ir 1181 m. popiežius pasiuntė cistercų misijas į Tulūzą ir Albį, tačiau joms nepavyko užmegzti bendradarbiavimo su vietos valdžia ir jos praktiškai nieko nepasiekė persekiodamos ereziją. XIII amžiaus pradžioje popiežiaus Inocento III pasiuntiniai Raulis de Fontfroidas ir legatas Pierre'as de Castelnau surengė viešus debatus su „Geraisiais žmonėmis“ teologinėmis temomis. Dauguma istorikų mano, kad jie didelės sėkmės nepasiekė. Priešingai, Kastilijos kanauninkas Dominicas de Guzmanas nuo 1206 m. pradėjo kovoti su katarais Langedoke, pamokslaudamas ir laikydamasis neturto ir elgetavimo įžadų. Jam pavyko pasiekti kelias dešimtis atvertimų į katalikybę. Tačiau Inocento III 1209 m. paskelbtas kryžiaus žygis, daugelio istorikų, tokių kaip Anne Brenon ir Michelis Roquebertas***, teigimu, signalizavo, kad ir šie bandymai baigėsi nesėkme.

Konfrontacija su Romos katalikų bažnyčia

Aštuntojo ir devintojo dešimtmečių tyrimai rodo, kad **katarizmas tolygus evangelizmui: tiesioginis Kristaus įsakymų, ypač Kalno pamokslo nurodymų, laikymasis**. Pasak daugumos istorikų, šis evangelizmas buvo vienas iš pagrindinių katarizmo punktų. Jie buvo absoliutaus nesmurtinio pasipriešinimo šalininkai, atsisakė meluoti ir prisiekti, ir daugelis to meto žmonių, kaip matyti iš inkvizicijos protokolų, juos laikė vargšais keliaujančiais pamokslininkais, nešančiais Dievo žodį. Remdamiesi tuo, katarai nuo pat pradžių kritikavo Romos bažnyčią dėl pernelyg pasaulietiško pobūdžio. Daugybė katalikų dvasininkų ydų, popiežiaus troškimas turtų ir politinės galios, religinės praktikos nukrypimas nuo evangelikų „apaštalų neturto“ idealų jie vertino kaip katalikybės atsidavimo „šio pasaulio kunigaikščiui“ įrodymas. Jie patys savo gyvenimu ir morale praktiškai demonstravo apaštališkojo gyvenimo būdo grynumą ir griežtumą, kurį pripažino net jų oponentai. Nepaisant to, **dualistinė katarų krikščionybė** buvo alternatyvus religinis konstruktas. Jie **neragino reformuoti dvasininkijos ir „grįžti prie Šventojo Rašto“**. Jie **pareiškė norą grįžti prie Apaštalų Bažnyčios grynumo, be „uzurpuojančios Romos bažnyčios“, o prie jų pačių – „Gerųjų krikščionių bažnyčios“**. Tačiau, nepaisant visos griežtos kritikos Katalikų Bažnyčios

institucijai (jų terminologija – „**šėtono sinagoga**“), katarai nebuvo linkę rodyti priešiško patiems katalikams. Yra daug įrodymų apie taikų abiejų religijų tikinčiųjų sambūvį, būtent tose srityse, kur katarizmas turėjo didelę įtaką. Eretikų vienuolių ir katalikų dvasininkų sambūvis vietos lygmeniu paprastai vykdavo be susidūrimų. Iš inkvizicijos dokumentų išplaukia, kad tikintieji apskritai laikė save priklausančiais abiem Bažnyčioms vienu metu, manydami, kad abi labiau išgelbės sielą nei viena. Priešingai, ten, kur dominavo Katalikų Bažnyčia, katarai dažnai tapdavo persekiojimo objektu. Romos hierarchų požiūris į juos buvo labai netolerantiškas. Vietos valdovai, ištikimi popiežiui, **siekė juos sugauti ir „tuos, kurių negalėjo išplėsti iš beprotybės, sudegti ugnimi“**.

Tačiau pirmaisiais dešimtmečiais persekiojimas buvo gana epizodinis. Nors eretikų pasmerkimas buvo vyskupų teismų reikalas, Bažnyčia dvejavo, ar pasirinkti represijų metodus. Iš pradžių egzekucijos buvo vykdomos pagal pasaulietinės valdžios nuosprendžius. Tačiau pamažu susirinkimai ir popiežiaus bulės ruošė dirvą Bažnyčios įstatymams erezijos srityje. Konfrontacija tarp katarizmo ir katalikybės tapo daug aštresnė. Popiežius, sunerimęs dėl erezijos plitimo, padidino spaudimą, o tai išprovokavo katarų atsaką. **1179 m. Trečiasis Laterano Katalikų Bažnyčios susirinkimas pasmerkė katarizmo ereziją (kartu su valdensų erezija)**. Veronos dekretai, suderinti su popiežiumi ir imperatoriumi 1184 m., pirmosios visos Europos priemonės prieš eretikus, prilygino pastaruosius nusikaltėliams, įžeidinėjantiems „dieviškąją didybę“. Narbono susirinkimas kiekvienoje parapijoje įsteigtiems vyskupams pavedė privalomą užduotį ieškoti eretikų ir pranešti apie juos savo viršininkams. XIII amžius tapo veiksmingu ir sistemingu erezijų slopinimo amžiumi.

Albigiečių karai

1209 m. popiežius Inocentas III paragino surengti kryžiaus žygį prieš katarus, kuris buvo pavadintas Albigiečių kryžiaus žygiu (nuo Albi miesto pavadinimo). Atsiliepdami į šį kvietimą, Prancūzijos ir Europos baronai 1209 m., vadovaujami popiežiaus legato Arnot Amaury, Sito abato, puolė Tulūzos ir Trenkavelio grafysčių žemes. 1220 m. pagaliau paaiškėjo, kad bandymas įkurdinti katalikišką Montforų dinastiją Tulūzoje ir Karkasone žlugo, nes vietos gyventojai rėmė savo teisėtus grafus. Katarų bažnyčios, kurios iš pradžių patyrė didelį smūgį nuo kryžiaus žygių gaisrų, pamažu ėmė atsigauti. Kryžiaus žygis prieš albigeniečius pasižymėjo žiauriomis represijomis prieš civilius gyventojus (Béziers 1209 m., Marmande 1219 m.), taip pat didžiuliais masiniais laužais, kuriuose buvo deginami eretikai – Minervoje (1210 m. sudeginta 140), Lavroje (1211 m. sudeginta 400). 1226 m. karalius Liudvikas VIII Prancūzas, Pilypo-Augusto sūnus, nusprendė atkurti savo teises į Viduržemio jūros grafystes, kurias jam perdavė Montforas, ir pats vadovavo Prancūzijos armijai, nukreipdamas ją prieš Raymondą Trencavelį, Tulūzos karalių Raymondą VII ir jų vasalus. Nepaisant aršaus pasipriešinimo kai kuriuose regionuose (ypač Limu ir Kabarete), karališkoji armija užkariavo Langedoką. 1229 m. Tulūzos grafas, pasidavęs, pasirašė Paryžiuje ratifikuotą taikos sutartį.

Galutinis katarų judėjimo pralaimėjimas

1229 m. karalius pagaliau laimėjo popiežiaus paskelbtą karą, o pastarasis pasinaudojo karaliaus pergale: nuo tada Bažnyčiai buvo suteikta visiška veiksmų laisvė. Iš pasaulietinių valdovų – eretikų gynėjų – pagal 1215 m. Laterano susirinkimo ir 1229 m. Tulūzos susirinkimo dekretus buvo atimtos žemės ir turtai. Katarų bendruomenės pasitraukė į pogrindį. Tačiau jų išliko labai daug. Siekdamos apsisaugoti nuo represijų, jos organizavo slaptą pasipriešinimo tinklą, pagrįstą socialiniu ir šeimos solidarumu. **Inkvizicija, kurią 1233 m. popiežiaus sukūrė kaip privalomos išpažinties instituciją, turėjo teisę skirti bausmes ir atgailas**, sujungė Langedoko gyventojus su katalikų tikėjimu. **Inkvizicija buvo perduota dominikonų ir pranciškonų ordinams**, kurie taip pat skelbė oficialią Bažnyčios doktriną. **Inkvizicija buvo nuolatinis religinis tribunolas, nepriklausomas nuo vietos vyskupų**. Savo tyrimus ji grindė sistemingais skundais ir naudojo išpažintis kaip įrodymus. Ši veiksminga sistema per kelias kartas sėkmingai sugriovė solidarumo ryšius, kurie saugojo eretikus pogrindyje. Inkvizicija įvedė diferencijuotą bausmių sistemą – nuo geltonų kryžių prisiūtų prie drabužių iki turto konfiskavimo ir įkalinimo iki gyvos galvos. Mirties bausmė, perduodant pasmerktuosius pasaulietinei valdžiai, buvo skirta pogrindžio dvasininkams, tai yra geriesiems vyrams ir gerosioms moterims, kurie atsisakė išsižadėti savo įsitikinimų, taip pat tikintiesiems, kurie vėl grįžo prie savo klaidų, tai yra į ereziją. Mirusiųjų „eretiškoje bjaurybėje“ palaikai buvo atkasami ir sudeginami, o jų namai – nugriaunami. Po Paryžiaus sutarties, pagal kurią Tulūzos grafas buvo įpareigotas paklusti Prancūzijos karaliui, Tulūzos, Agenoa ir Razes katarų bažnyčių hierarchija kreipėsi į nedidelio įtvirtinto kaimelio ant Montségur kalno savininką Raymondą de Pereilą, prašydama leidimo ten įsteigti „Bažnyčios sostą ir centrą“. Jis sutiko ir nuo 1232 iki 1243 metų iš Montségūro vienuolynų buvo reguliariai siunčiamos misijos pagrindiniam pamokslavimui ir sakramentų dalijimui. Stengdamasis išvengti Paryžiaus sutarties pasekmių, Tulūzos grafas Raymondas VII sudarė sąjungą prieš Prancūzijos karalių su Anglijos karaliumi ir grafu de La Marche. 1242 metų gegužę jis įtikino Montségūro riterius vykdyti baudžiamąją operaciją prieš keliaujantį inkvizicijos tribunolą, tuo metu įsikūrusį Avinjonetėje (Loraguais). Jis tikėjo, kad tai bus ženklas visuotiniam sukilimui. Inkvizitoriai buvo nužudyti, jų registrai sunaikinti, o gyventojai griebėsi ginklų. Tačiau grafo sąjungininkų pralaimėjimas privertė jį prašyti taikos. **Montségūras liko be gynybos ir 1243 m. jį apgulė Prancūzijos karaliaus kariuomenė. Praėjus beveik metams po apgulties pradžios, Montségūras pasidavė, o 1244 m. kovo 16 d. Montségūro Gerųjų Vyrų ir Gerųjų Moterų bendruomenės – apie du šimtus vienuolių ir apie dvidešimt pasauliečių, savanoriškai prie jų prisijungusių, buvo sudeginti kartu su savo vyskupais**. Daugelis istorikų mano, kad Montségūro deginimas žymėjo ne tik organizuotų katarų bažnyčių Oksitanijoje pabaigą, bet ir Tulūzos grafo politinių skaičiavimų dėl nepriklausomybės pabaigą. Po Montségūro sudeginimo 1244 m. kovo 16 d. buvo sutriuškintas paskutinis pagrindinis katarų judėjimas, netekęs savo organizuotos struktūros. Hierarchijos likučiams pavyko daugiau ar mažiau išlikti tremtyje Lombardijoje, tačiau nuo to laiko Oksitanijos katarų bažnyčia galėjo tik kovoti dėl išlikimo. XIII amžiaus pabaigoje katarų tikėjimas Oksitanijoje praktiškai išnyko. Tačiau Peyre'as Autier, buvęs notaras iš Ax-les-Thermes, artimas grafui Roger-Bernard'ui de Foix, nuo 1299

m. vadovavo nedidelei Gerųjų vyrų grupei, „nepajudinamai pasiryžusiai atnaujinti katarų evangelizaciją buvusiose teritorijose“ [18]. Tarp jų buvo Peyre'o brolis Guillaume'as Autier ir Peyre'o sūnus Jaume'as. Pasitelkę savo šeimos ir draugystės ryšius, taip pat buvusio eretiško pogrindžio likučius, jie per daugelį metų sugebėjo „kurstyti katarų ugnį nuo Quercy iki Pirėnų“ tarp tikinčiųjų, kurių vis dar buvo daug. Bandymas, kurį istorikai vadina „brolių Authier susigrąžinimu“, truko nuo 1300 iki 1310 m. Inkvizicijos dokumentų tyrimas rodo, kad šio katarų susigrąžinimo sėkmė priklausė nuo gebėjimo smarkiai padidinti pogrindžio pastorių skaičių. Tačiau inkvizicija surinko ir sudegino vieną po kito visus pogrindyje veikusius Geruosius žmones. Jaume'as ir Guillaume'as Authier buvo sudeginti Karkasone 1309 m. Amiel de Perle ir Peyre'as Authier Tulūzoje 1310 m. Vienintelis, kuriam pavyko pabėgti į Kataloniją, buvo Guillaume'as Bėlibaste'as. Dvigubo agento apgautas, jis buvo sugautas ir 1321 m. Narbono arkivyskupo įsakymu sudegintas Vilruže-Termenezo mieste. Šis įvykis laikomas oksitanų katarų Bažnyčių pabaiga.

Katarų religinės pažiūros. Informacijos šaltinis

Katarizmas žinomas iš trijų istorinių šaltinių kategorijų. Visų pirma, tai pačių katarų raštai. Jų turėjo būti labai daug, tačiau persekiojimo metais beveik visą medžiagą sunaikino inkvizicija. Nepaisant to, iki šių dienų išliko du teologiniai traktatai ir trys „ritualai“.

Vienas iš šių traktatų yra „Dviejų principų knyga“, saugoma Florencijoje. Šis lotyniškas rankraštis, datuojamas apie 1260 m., tai katarų gydytojo Giovanni de Lugio iš Bergamo apie 1230 m. parašyta pagrindinio darbo santrauka. Kitas traktatas, atrastas Prahoje 1939 m., yra lotyniško anoniminio rankraščio, iš pradžių parašyto apie XIII amžiaus pradžios kalba, kopija, kurios autorius, matyt, buvo „tobulasis“ Bartomė iš Karkasono. Abu šie dokumentai yra pagrindinis šiuolaikinės informacijos apie katarų teologiją šaltinis. Medžiagos katarų liturgijos studijoms teikia Florencijos lotyniškas ritualas, Lione saugomas Provanso ritualas, kuriame yra visas Naujojo Testamento vertimas į oksitanų kalbą, ir kitas oksitanų ritualas, esantis Dubline. Kiekvienas iš šių dokumentų datuojamas maždaug 1250 metais. Taip pat reiktų paminėti keletą apokrifinių raštų. Visų pirma, tai „Izaijo regėjimas“ (senovinis tekstas, kurį naudojo bogomilai) ir „Jono klausimai“ (tekstas, kurį bogomilai perdavė Italijos katarams apie 1190 m.).

Kitas informacijos apie katarizmą šaltinis yra katalikų teologų poleminiai darbai, kuriuose analizuojamas ir bandomas paneigti katarizmas. Yra žinoma daugiau nei 30 tokių darbų, parašytų XII–XIII a. pabaigoje, nors ne visi jie yra vienodai vertingi ir svarbūs. Daugelis jų nebandė iškreipti aprašomos religijos, o priešingai, juose buvo daugybė įspėjimų skaitytojui netikėti tuo metu jau plintančiais „tuščiais prasimanymais apie katarizmą“. Autorius domino rimti doktrininiai klausimai, kuriuos jie išsamiai nagrinėjo su dideliu intelektualiniu sąžiningumu, nepaisant itin priešiško požiūrio į katarizmą. Tai ypač pasakytina apie Durano de Hueskos (buvusio valdenso, atsivertusio į katalikybę) „Liber contra Manicheos“, Alano iš Lilio „Summa quadrupartita“, Moneto iš Kremonos „Summa adversus catharos“ ir Raineriaus Sacconi (buvusio katarų tobulojo, atsivertusio į katalikybę ir tapusio dominikonu

bei inkvizitoriumi) darbą. Galiausiai, paskutinė dokumentų grupė yra teisiniai šaltiniai: liudijimai ir apklausos, kurias inkvizicija rinko nuo 1234 m. Dauguma šių šaltinių dar nebuvo paskelbti (išskyrus inkvizitorių Jacques'o Fournier ir Geoffrey d'Ablis registrus). Juose yra didžiulis kiekis informacijos apie to meto socialinį gyvenimą ir kokia buvo katarų suformuota visuomenė. Kalbant apie doktrinas, įsitikinimus ir ritualus, inkvizitorių duomenys tik papildė ankstesnius šaltinius. Viename iš liudijimų netgi cituojama, pavyzdžiui, ištikimų Langedoko katarų malda: „Paire sant, Dieu dreyturier de bons speritz...“ (Šventasis Tėve, teisusis gerųjų dvasių Dieve).

Šventasis Raštas

Šventuoju Raštu katarai laikė Naująjį Testamentą, kuris sudarė katarų doktrinos, ypač Jono evangelijos, pagrindą. Didelė reikšmė taip pat buvo teikiama apaštalo Pauliaus laiškam. **Katarų požiūris į Senąjį Testamentą buvo apskritai kritiškas. Jie atmetė didelę dalį Senojo Testamento raštų. Senojo Testamento Dievas, jų požiūriu, buvo ne kas kitas, o rūstybės dievas, „šio amžiaus dievas arba šio pasaulio kunigaikštis“, piktasis principas. Siekdamas kuo labiau suklaidinti žmones ir atitraukti juos nuo išganymo kelio, jis vertė juos garbinti save. Argumentu, kad Senasis Testamentas buvo įkvėptas „šio pasaulio kunigaikščio“, katarai matė didžiuliam žiaurume ir per dideliame dėmesyje kūniškai egzistencijos pusei. Priešingai, kai kurios pranašų knygos katarų buvo labai gerbiamos – būtent tos, kurios aiškiai kalba ne apie kerštingą ir pavydų Izraelio Dievą, o apie gerąjį ir dvasinį Dievą, kurį Kristus turėjo apreikšti žmonėms. Katarai vertė Šventąjį Raštą į šnekamąją kalbą, nors maldos praktikoje vyravo lotynų kalba. Jono evangelijos skaitymas buvo numatytas, ypač per „Consolamentum“ ceremoniją. Šiuo atveju garsus skaitymas prasidėdavo žodžiais „In principio“ ir baigdavosi žodžiais „gratia et veritas per Jesum Christum facta est“. Šiai Evangelijai būdingos šviesos – *tamsos, tiesos – melo, „Dievo“ – „pasaulio“* opozicijos katarams, susijusios su jų dualizmo samprata. Mato evangelijoje pateiktas palyginimas apie blogus ir gerus medžius, kurie atpažįstami iš jų vaisių, jiems buvo Kristaus pavyzdžio simbolis, pagal kurį galima atpažinti tikruosius krikščionis. Visos katarų parašytos ir mums žinomos knygos nuo XIII amžiaus yra paremtos posakiu „**Mano karalystė ne iš šio pasaulio**“.**

Teologinė doktrina

Katarizmas yra išganymo religija, pagrįsta Apreiškimu. Katarai naudojo krikščioniškus mitus apie angelų ir Liuciferio nuopuolį, taip pat apie kovą tarp arkangelo ir piktojo drakono, kad patvirtintų **evangelinį dualizmą**, kuris supriešino gailestingumo ir meilės Dievą su šio pasaulio realijomis. Šventajame Rašte jie teikė pirmenybę Dievo gailestingumo postulatui, o ne Jo visagalybės postulatui. Žmonių sielose jie matė puolusius angelus, įkalintus kūniškuose kalėjimuose pasaulyje, kuris slypi blogyje ir nėra iš Dievo. Jų dualizmas buvo pagrįstas nematomo Dievo šviesos pasaulio ir šio pasaulio, pasmerkto sunaikinimui ir mirčiai piktojo kūrėjo, kurį jie vadino Liuciferiu ar kitu velnio vardu, priešprieša. Žmonių sielas, angelus, iškritusius iš dieviškosios kūrinijos, nunešė drakonas, numetė kartu su juo į šį pasaulį ir

dabar laukia išvadavimo iš žemiškosios tremties: Kristaus pažadėto išganymo. Todėl **katarų doktrina ir kulto praktika remiasi Evangelija, kurios aiškinimui jie skyrė daug dėmesio. Eretiškieji pamokslininkai savo tezes grindė daugybe nuorodų į Šventąjį Raštą. Taip jie interpretavo Kristaus, vienintelio tikrojo Dievo Sūnaus, Tėvo atsiųsto į šį pasaulį, „kurio kunigaikštis yra šėtonas“, žinią, kad pagaliau suteiktų pražuvusioms avims, puolusiems angelams, galimybę išsigelbėti ir sugrįžti į dangiškąją tėvynę.**

Dualizmas

To meto katalikiškuose šaltiniuose gausu nuorodų į katarus, kurie tikėjo „dviem dievais – vienu geru ir vienu blogu...“. Tačiau, daugelio akademinių autorių, ypač Jeano Duvernoy, nuomone, toks jų dualizmo pateikimas yra supaprastintas ir tendencingas. Jis kilęs iš teisminių šaltinių, daugiausia iš notarinės formos. Tačiau iš tiesioginių arba geresnės kokybės dokumentų dualizmas įgauna mažiau supaprastintą formą. Tačiau jų **Katarų metafizikos pagrindas iš tiesų yra tikėjimas dviem principais. Tačiau katarų dualizmas nėra atspirties taškas, o apmąstymų pasekmė, Biblijos analizės išvada. Katarų metafizinį apmąstymą galima apibrėžti kaip dualistinį Evangelijų skaitymą. Visa katarų sistema pagrįsta Naujuoju Testamentu.** Naujojo Testamento tekstas vienoje vietoje skyrėsi nuo ortodoksų Biblijos teksto. Sinodiniame vertime rašoma: [Jn 1, 3]: „Visa per Jį atsirado, ir be Jo neatsirado nieko, kas yra atsiradę.“ [Jn 1, 4]: „Jame buvo gyvybė, ir gyvybė buvo šviesa...“ **Katarai šią ištrauką išvertė taip: [Jn 1, 3]: „Visa per Jį atsirado, ir be Jo neatsirado nieko.“ [Jn 1, 4]: „Visa, kas buvo Jame, buvo gyvybė, ir gyvybė buvo šviesa...“** Jų manymu, tai turėtų būti lotyniškų Vulgatos žodžių vertimas: sine ipso factum est nihil. Taigi cituotos ištraukos iš Jono evangelijos prologo reikšmė atrodo taip: visa per Jį atsirado – tai yra, kas iš tikrųjų „yra“, per Jį atsirado. Priešingai, „be Jo neatsirado niekas“ – tai yra, ko iš tikrųjų „nėra“, kas „be meilės“, remiantis šv. Pauliaus posakiu, kurį katarai mielai citavo: „...jei neturėčiau meilės, būčiau niekas“ (1 Kor 13, 2). Tai reiškia, kad katarai skyrė du kūrinius: **tikrąjį, kurio darbai iš tikrųjų „yra“, tai yra Dievo kūrinys** („visa atsirado per Jį“); ir **iliuzinį, kurio darbai neturi tikrosios būties**, šį matomą pasaulį, kurį jie siejo su „nebūtimi“ („ir be Jo niekas neatsirado“ arba „visa atsirado be Jo“, kaip sakė Pierre'as Autier). **Matomas pasaulis, „šis pasaulis“, nėra Dievo kūrinys.** Jis atsirado iš kitos pradžios. **Katarų dualizmas teigė absoliutų gėrio ir blogio šaknų nepriklausomumą viena nuo kitos.** Savo dialektiką jie grindė Aristotelio logika: „Priešingi principai yra priešybės“, todėl gėris ir blogis, kurie yra priešybės, kyla iš priešingų principų. **Katarų dualizmo tikslas buvo išlaisvinti meilės Dievą, apie kurį kalbama Evangelijoje, nuo atsakomybės už blogio ir pasaulio kilmę.** Jiems Dievas Tėvas gyveno savo nematomoje Karalystėje, o pasaulis, pasmerktas sunaikinimui, buvo piktojo kūrėjo – velnio arba maištingo angelo – darbas.

Žmogus ir pasaulis. Dangus ir pragaras. Reinkarnacijos doktrina

„Peyre'as Authier [paskutinis didysis katarizmo pamokslininkas] sakė, kad po pasaulio pabaigos visas matomas pasaulis bus [...] sunaikintas, ir tai jis pavadino pragaru. Tačiau

visos žmonių sielos tada bus rojuje, o danguje viena siela turės tiek pat laimės, kiek ir kita; visi bus išgelbėti, ir kiekviena siela mylės kitą taip, kaip myli savo tėvą, motiną ar vaikus...“ Jacques'o Fournier „Inkvizicijos registras“. **Gerieji Krikščionys, atsisakydami priskirti Dievui atsakomybę už šio pasaulio reikalus ir galią šiame pasaulyje, skelbė Dievo Karalystę ne „šio pasaulio, kuris slypi nedorybėje“, pagal apaštalo Jono apibrėžimą.** Šiame pasaulyje jie matė vienintelį galimą pragarą, bet trumpalaikį pragarą, kuris laikų pabaigoje pasibaigs, neturėdamas nieko bendro su amžinybe, su Dievu ar su Jo geruoju kūrinium. Ir kad ši laikų pabaiga ateis tada, kai visos žmonių sielos bus išgelbėtos ir sugrįš pas savo Kūrėją. Ši versija atspindi originalią viduramžių krikščionybės formą, neturinčią viduramžių simbolikos. **Gerųjų Krikščionių požiūriu, niekas, kas regima, negali liudyti apie Dievą ar būti šventu simboliu – nei kryžius, nei balandis.** Jie nestatė nei šventyklų, nei koplyčių, o garbino ir pamokslavo artimųjų namuose, olos šešėlyje, smuklėje, miško proskynoje, teigdami, kad **vienintelė Dievo Bažnyčia yra žmogaus širdis.** Gerieji Krikščionys buvo gana racionalistiški, todėl išjuokė „katalikų prietarus“: „Ne Dievas duoda tokį nuostabų derlių, o žemės tręšimas“ arba: „Kodėl lenkiesi prieš šią statulą? Ar pamiršai, kad tai žmogaus, kuris paėmė medžio gabalą ir išdrožė jį geležiniais įrankiais, darbas?“ Katarai nekūrė dieviškos kilmės, dieviškos teisės, teisingo smurto ar šventojo karo politinės ir socialinės tvarkos sampratos. Jų požiūriu, visos žmonių sielos – vyrai ir moterys, turtingi ir vargšai, eretikai ir prelatai, netikėliai ir žydai buvo geros ir lygiateisės, visos – dieviškos kilmės. Ir visiems jiems, be išimties, buvo apreikštas išganymo per Dievo gailestingumą pažadas. Katarai netikėjo prigimtinė nuodėme ar laisva valia: „Taptų visiškai nesuvokiama, kaip angelai, sukurti geri, galėjo nekęsti gėrio, kuris buvo panašus į juos ir egzistavo amžinai, ir kodėl šie gerieji angelai buvo linkę į blogį, kurio dar nebuvo, ir jį mylėjo...“ [Dviejų principų knyga]. Jie tikėjo, kad tikroji kiekvienos Dievo sukurtos sielos prigimtis yra gera. **Jie taip pat, anot tyrinėtojų, išlaisvino moteris nuo „Ievos nuodėmės“ kaltės, remdamiesi bibline mizoginija.** Katarų traktatuose ir ritualuose nėra jokio paminėjimo, aiškinančio nuoseklią sielų migraciją iš vieno kūno kalėjimo į kitą. Tik antikatalikose polemikose ir liudijimuose prieš Inkviziciją kalbama šia tema. Tačiau Gerųjų Krikščionių teoriniuose tekstuose teigiama, kad, priešingai nei moko katalikų dvasininkai, **Dievas nekuria begalinio skaičiaus naujų sielų tam, kad vieną dieną sustabdęs laiką imtų teisti kiekvieną pagal būseną ir amžių, kuriame Jis juos randa.** Priešingai, tam tikras skaičius dieviškųjų sielų pateko į kūnų vergiją ir jos turi dabar „pabusti“ iš šio pasaulio, prieš išgirstant kvietimą jį palikti ir grįžti į dangiškąją tėvynę. Kaip jau minėta, jie tikėjo visuotiniu visų dieviškųjų sielų, kurios pateko į kūno vergiją blogiojo pasaulio kūrimo metu, išganymu. Jie tikėjo, kad po nuopuolio, migruodamos iš kūno į kūną, šios sielos įgis patirties ir galimybę pažinti Gėrį, suvoks savo priklausomybę kitam pasauliui ir bus Dievo pašauktos vėl susijungti su Juo. Terminas „Pasaulio pabaiga“ užima svarbią vietą katarų eschatologijoje: tačiau jokių būdu tai nebus staigi pabaiga. Kai dieviškosios sielos suvoks savo dangiškąją kilmę, atsižadės blogio pasaulio ir jį paliks, blogio pasaulis bus ištuštintas, – tik Dievas gali būti Gyvenimo arba būties kūrėjas – iki tos dienos, kai paskutinė įsikūnijusi

siela žemiškąją mirtimi bus išlaisvinta iš užmaršties būsenos. Tada „matomas pasaulis grįš į savo nebūtį“, o dieviškoji kūrinija, per laikiną būties praradimą, vėl susijungs su amžinybe.

Kristus. Šventoji Dvasia

Nepaisant argumentų, kuriuos galima rasti inkvizicijos įrašuose, neįmanoma paneigti krikščioniškos katarizmo prigimties. **Kristus yra jų religinio ugdymo centre ir yra jų tikėjimo šerdis. Tačiau jų supratimas apie jį labai skiriasi nuo katalikų požiūrio.** Visų pirma, katarai neigė, kad Kristus savo auka atpirko žmonių nuodėmes (žr. L. N. Tolstojus neigia Jėzų kaip Atpirkėją). Jis tik aiškino Evangelijose pateiktą išganymo doktriną. Dauguma jų nesutiko su Kristaus žmogiškosios prigimties idėja. Jie tikėjo, kad Jis priėmė tik žmogaus pavidalą, o jo atėjimas, gyvenimas tarp žmonių ir mirtis buvo tik regimybė. Jie taip pat teigė, kad būtent Kristus sukūrė jų krikščionybės versiją. Katarų religija daugiausia yra doketinė: Dievo Sūnus, Dievo emanacija arba Dievo angelas, anot įvairių katarų mokyklų, buvo tik žmogaus pavidalu, o ne kūniška realybė, pasiūsta į šį pasaulį; ir tik tariamai Jis mirė ant kryžiaus. Nors ne visi katarų pamokslininkai ar tikintieji buvo vienodi doketistai; buvo tokių, kurie pripažino, kad Jis galėjo kentėti ir net mirti. Mergele Mariją katarai taip pat kartais gerbė kaip angelą, o ne žemišką moterį. Trečiasis šioje serijoje buvo evangelistas Jonas. **Išganymo priemonė, anot katarų, buvo evangelinė, bet tuo pačiu metu radikaliai skyrėsi nuo katalikų Kristaus atperkančios aukos. Katarai tikėjo, kad iš tikrųjų Dievo Sūnus atėjo į šį pasaulį ne tam, kad savo auka ir mirtimi ant kryžiaus atpirktų gimtąją nuodėmę, o tiesiog tam, kad primintų žmonėms, jog jų Karalystė nėra iš šio pasaulio, ir išmokyti juos išganymo paslapties, kuri amžinai išvaduos juos nuo blogio ir iš laiko. Tai krikštas Šventojoje Dvasioje, Guodėjuje, paslaptis, kurią Kristus perdavė savo apaštalams.**

Dvasininkija

Nuo pat pradžių katarams buvo būdingas **aštrus antiklerikalizmas – kritika vadinamiesiems „Romos bažnyčios prietarams“** – šventųjų, relikvijų, atvaizdų kultui ir kt. Tačiau kritikuodami „Romos bažnyčios apostazę“, jie niekada neteigė, kad Bažnyčia ir jos hierarchija apskritai nereikalingos. Kaip ir katalikų vyskupas savo vyskupijoje, katarų vyskupas buvo kunigystės šaltinis, iš jo rankų vyko bendruomenės narių pašventinimas. Vyskupo pakrikštyti/iššventinti krikščionys gyveno Dievui pašvęstą gyvenimą ir tikėjo, kad turi galią atleisti nuodėmes, perduodamas iš „vienų Gerųjų žmonių kitiems“. Katarų tekstuose tai sudaro „Šventosios Bažnyčios ordino“ esmę. **Katarai tikėjo, kad jų vyskupai perduoda šią tradiciją vieni kitiems tiesiogine linija iš Apaštalų.** Kiekvienos katarų bažnyčios viršūnėje stovėjo vyskupas ir du padėjėjai, arba koadjutoriai, vyresnysis Sūnus ir jaunesnysis Sūnus, kuriuos į šias pareigas taip pat iššventina vyskupas. Mirus vyskupui, vyresnysis sūnus tapdavo tiesioginiu jo įpėdiniu. Vyskupijos teritorija taip pat buvo padalinta tam tikram skaičiui diakonų: jie atliko tarpininko vaidmenį tarp vyskupų hierarchijos ir krikščionių bendruomenių, gyvenančių kaimuose ir miesteliuose, kuriuos jie reguliariai lankydavo. Patys vyskupai retai gyveno dideliuose miestuose, o mieliau gyveno

bendruomenėse mažuose miesteliuose. Pasak istorikų, **ši bažnytinė organizacija primena ankstyvosios krikščionių bažnyčios struktūrą**. Kaip ir katalikų vienuolynai, katarų vienuolynai buvo vietos, kur buvo ruošiami neofitai, norintys gyventi religinį gyvenimą. Ten jie dvejus ar trejus metus studijavo katekizmą ir savo religines pareigas, po to davė reikiamus įžadus ir vyskupas juos **įšventindavo rankų uždėjimu. Krikšto/iniciacijos ceremonija buvo vieša**, ir joje visada dalyvaudavo tikintieji. Pamokslininkai ir pamokslininkės reguliariai palikdavo savo bendruomenes atlikti religinių pareigų ir aplankyti giminaičių bei draugų mieste ar jo apylinkėse. **Katarų moterų ir vyrų bendruomenės gyveno iš savo darbo**. Kai kurie iš šių bendruomenės namų buvo tikri hospisai, kuriuose tikintieji gaudavo dvasinį vadovavimą ir paguodą, užsitikrindami sau tai, ką jie vadino „laiminga pabaiga“, atnešančia sielai išganymą. Vyrų vienuolynų bendruomenėms vadovavo Vyresnieji, moterų – Priorės arba Ūkvedės. Katarų vienuolynai nebuvo uždari ir prie jų dažnai būdavo prijungtos manufaktūros. Jų buvo labai daug miestuose ir jie aktyviai dalyvavo vietos ekonominiame ir socialiniame gyvenime. **Daugelis Langedoko gyventojų katarus laikė „geraisiais krikščionimis, turinčiais didelę galią gelbėti sielas“** (iš liudijimų prieš Inkviziciją).

Ritualas ir kultas

Katarų požiūriu, Evangelijos „Geroji Naujiena“ yra Kristaus žodžio apšvietimas, sielų, kurios gauna išgelbėjimą per krikštą rankų uždėjimu, pažadinimas, apie kurį Jonas Krikštytojas pasakė: „Tas, kuris ateina po manęs, yra galingesnis už mane... Jis jus krikštys Šventąja Dvasia ir ugnimi.“ Kristus įpūtė šią Dvasią savo apaštalams, kurie buvo Ja pripildyti ir perdavė ją savo mokiniams. Taigi, jų Evangelijos aiškinime pagrindinė reikšmė priklausė Sekminėms, o ne Kančios šventei. Labai tikėtina, kad ši interpretacija yra archajiškesnė. Katarų vienuoliai laikėsi „Teisingumo ir tiesos taisyklių“ bei Evangelijos nurodymų. **Jie vengė žudyti, įskaitant gyvūnus, meluoti, smerkti ir pan. Visa tai jiems buvo nuodėmė, nuvertinanti ant jų nusileidusią Dvasią**. Nusidėjėlis turėjo atgailauti ir vėl patirti paguodą. Žodis „paguoda“ (Consolament) kilęs tiesiai iš krikščioniško termino „Guodėjas“ (Šventoji Dvasia arba Parakletas). **Katarai tvirtino esantys vienintelė ir autentiška krikščionių Bažnyčia, o Romos bažnyčia – nukrypimas**. Jie praktikavo vienintelį paguodos sakramentą, kuris jiems buvo ir krikštas, kaip įžengimas į krikščioniškąjį gyvenimą, ir iniciacija, ir kartu komunija, nes krikšto vien vandeniu absoliučiai nepakako. Tai buvo ir nuodėmių atleidimas, įžengimas į fundamentalios atgailos kelią, ženkle surišti ir atrišti galia, žyminti Kristaus Bažnyčią. Šis sakramentas, suteikiamas mirštantiesiems, taip pat buvo patepimas. **Galiausiai, sielos sujungimas su dvasia, tai buvo savotiška dvasinė, mistinė santuoka**. Vienintelis dalykas, kurio jam trūko, buvo transsubstancija. **Paguodos krikštas buvo kolektyvinė, vieša ceremonija, atvira visiems**. Lydimas Vyresniojo arba Priorės, neofitas ateidavo į vyskupo namus, kad „atsiduotų Dievui ir Evangelijai“, kad tęstų Viešpaties maldos, „Tėve Mūsų“, svarbiausios maldos, tradiciją, kurią reikėjo reguliariai kartoti tam tikru laiku ir tam tikrą skaičių kartų, o tada priimti pačią Šventojo Rašto knygą. Tada, po ilgos ceremonijos, vyskupas ir visi dalyvavę **Gerieji Žmonės uždėdavo dešines**

rankas ant neofito galvos ir perskaitydavo pirmąsias Jono Evangelijos eilutes**. Mirštančiųjų paguoda buvo panašus ritualas: ją suteikdavo du Gerieji Žmonės mirštančiųjų šeimos ir draugų akivaizdoje. Dokumentai rodo, kad Gerieji Krikščionys dažnai dalyvaudavo prie tikinčiųjų stalo. Kiekvieno valgio – griežtai vegetariško – pradžioje vyriausias iš Gerųjų Vyrų ar Gerųjų Moterų palaimindavo duoną, ją lauždavo ir dalindavo visiems susirinkusiems. Šis ritualas, stebimas nuo Tūkstantmečio epochos, jiems atstojo Eucharistiją. Jie tai darė Paskutinės Vakariinės atminimui, tačiau nelaikė, kad laužydami duoną valgo Kristaus Kūną; jiems šie Evangelijos žodžiai simbolizavo Dievo Žodį, kuris plito po visą pasaulį. Jei kuris nors tikintis sutikdavo Gerąjį Vyrą ar Gerąją Moterį, jie pasveikindavo juos trigubu prašymu palaiminti arba, oksitanų kalba, melhorier, ir tris kartus nusilenkdavo prieš juos. Kiekvienos ritualinės ceremonijos pabaigoje krikščionys ir tikintieji apsiukeisdavo taikos bučiniu, vyrai tarpusavyje, ir moterys tarpusavyje. **Griežti skaistybės įžadai faktiškai draudė katarų vienuoliams bet koki fizinį kontaktą su priešingos lyties atstovais. Tyrėjai nustatė, kad tiek katarų šventųjų tekstų interpretacija, tiek jų liturgija yra labai panaši į ankstyvąją krikščionybę. Ir tai buvo pilnai integruota į viduramžių visuomenę.**

Katarizmo istorinės reikšmės vertinimas

Ilgą laiką istorinėje literatūroje, tiek vidaus, tiek užsienio, katarizmo judėjimo istorinis vaidmuo buvo vertinamas vienareikšmiškai neigiamai. Katarizmas buvo laikomas antibažnytiniu eretišku mokymu, grasinusiu pakenkti krikščionybės pozicijai Europoje. **Nuo devintojo dešimtmečio, po Oksfordo istoriko Roberto Moore'o darbų, buvo persvarstytas požiūris į katarizmą. Šiandien dauguma Vakarų katarizmo tyrinėtojų linkę laikyti pozityvesnio požiūrio. Katarizmas, savo mokymais apie meilę ir smurto atmetimą, tapo Europos visuomenės bandymu grįžti prie krikščionybės ištakų ir taip sukurti alternatyvą katalikybei, kuri išgyveno gilią krizę.**

Iš tos pačios pozicijos vertinama ir kitų svarbių viduramžių religinių judėjimų, buvusių prieš Reformaciją – valdensų, beginių ir kt. – reikšmė. Tačiau būtent katarizmas laikomas ilgiausiu ir sėkmingiausiu iš tokių bandymų. Šio bandymo smurtinis numalšinimas, įgavęs niokojančio karo ir vėlesnių žiaurių represijų formą, laikomas vienu pirmųjų totalitarinės ideologijos triumfo precedentu Europos istorijoje.

.....

*<https://lt.wikipedia.org/wiki/Bogomilai>

**** EVANGELIJA PAGAL JONĄ**

Įžanga

Jn1

¹ Pradžioje buvo Žodis.

Tas Žodis buvo pas Dievą,
ir Žodis buvo Dievas.

² Jis pradžioje buvo pas Dievą.

³ Visa per jį atsirado,
ir be jo neatsirado nieko,
kas tik yra atsiradę.

⁴ Jame buvo gyvybė,
ir ta gyvybė buvo žmonių šviesa.

⁵ Šviesa spindi tamsoje,
ir tamsa jos neužgožė.

⁶ Buvo Dievo siųstas žmogus,
vardu Jonas.

⁷ Jis atėjo kaip liudytojas,
kad paliudytų šviesą
ir kad visi per jį įtikėtų.

⁸ Jis pats nebuvo šviesa,
bet turėjo liudyti apie šviesą.

⁹ Buvo tikroji šviesa,
kuri apšviečia kiekvieną žmogų,
ir ji atėjo į šį pasaulį.

¹⁰ Jis buvo pasaulyje,
ir pasaulis per jį atsiradęs,
bet pasaulis jo nepažino.

¹¹ Pas savuosius atėjo,
o savieji jo nepriėmė.

¹² Visiems, kurie jį priėmė,
jis davė galią tapti Dievo vaikais
tiems, kurie tiki jo varda,

¹³ kurie ne iš kraujo
ir ne iš kūno norų,

ir ne iš vyro norų,
bet iš Dievo užgimę.

¹⁴ Tas Žodis tapo kūnu
ir gyveno tarp mūsų;
mes regėjome jo šlovę
šlovę Tėvo viengimio Sūnaus,
pilno malonės ir tiesos.

¹⁵ Jonas apie jį liudija ir šaukia:
„Čia tasai, apie kurį aš kalbėjau;
tas, kuris paskui mane ateis,
pirmiau už mane yra buvęs,
nes jis už mane pirmesnis.“

¹⁶ Tikrai iš jo pilnatvės
visi mes esame gavę
malonę po malonės.

¹⁷ Kaip Įstatymas duotas per Mozę,
taip tiesa ir malonė
atėjo per Jėzų Kristų.

¹⁸ Dievo niekas niekada nėra matęs,
tiktai viengimis Sūnus Dievas,
Tėvo prieglobstyje esantis,
mums jį atskleidė.

*** Po klasikinių studijų Michel-Montaigne vidurinėje mokykloje Bordo mieste, Michel Roquebert įgijo filosofijos laipsnį, o vėliau šešerius metus dirbo nacionalinėje švietimo sistemoje. Vėliau jo studijos pakrypo į Tulūzą į Oksitaniją, kraštą, kuriame vyko didžioji katarų tragedija.

Nuotraukoje: Rašytojas ir žurnalistas Michelis Roquebertas knygos pasirašymo ceremonijoje Karkasone 1977 m. https://fr.wikipedia.org/wiki/Michel_Roquebert

**** Čia Annos Brenos įkurtas dokumentų apie katarizmą fondas

<https://catharisme.fr/a-b/anne-brenon>

YLVA HAGMAN. Le rite d'initiation chrétienne chez les cathares et les bogomiles

https://www.persee.fr/doc/heres_0758-3737_1993_num_20_1_1231

Les cathares, ça n'existe pas ! – ANNIE CAZENAVE. Annie Cazenave, docteure en Histoire, docteure en Histoire de l'art, retraitée du Centre National de Recherche Scientifique.

<https://www.catharisme.eu/7-culture-etudes-cathares/7-5-controverses/les-cathares-ca-nexiste-pas-annie-cazenave/>

JEANAS DUVERNOY <https://catharisme.fr/livres/jean-duvernoy/>